

סימן מט

בדינא דבר מצרא

אותו, אבל הלוקח ביני אחי וביני שותפי שם תקנו לכפותו לבטל מקחו דהכפיה היא על גוף המכירה שתתבטל, משום דהרשיעו טפי לעשות גם המוכר וגם הלוקח, לכן מבטלים את המכירה כל עיקר, משא"כ בדינא דבר מצרא שכופין את הקונה לקיים מ"ע, וא"ש הא דאמר ל"צ למיקני מיניה.

ומתוך זה נ"ל לחדש דאפי' היכא דליכא דינא דבר מצרא יש להבדיל בין ב' סוגים, היכא דאין כאן משום ועשית הישר והטוב, וזאת הסיבה שאין דינא דב"מ, אזי כמובן אין שום מצוה על הלוקח לעשות חסד ולהחזיר מקחו. אבל יש לפעמים שאין דינא דב"מ לפי שלא תקנו כאן לעשות כהלכות דינא דבר מצרא, אבל לעולם מדת החסד דורשת מהלוקח לעשות הישר והטוב, בכה"ג אכתי רמי חובה על הלוקח לקיים ועשית הישר והטוב, אלא שנראה שלא נכפה אותו לקיים המוטל עליו כיון דחז"ל לא מתקנים הלכות ב"מ אזי מסתבר שמסתלקים גם מדין כפיה למעשה אע"פ שהיא קיימת להלכה, ונמנעים ולא עבדינן עובדא. כן נ"ל.

בב"מ (קה, א) א"ר יהודה אמר רב האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה, ור"נ אמר גמי מסלקינן, ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקינן ליה, נהרדעי אמרי אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה משום שנא' ועשית הישר והטוב בעיני ה'.

ומפרש"י משמע דר"נ מחלק בין מחזיק בין אחי וביני שותפי שמסלקים אותו לבין דינא דבר מצרא שלא מסלקים אותו, ונהרדעי ס"ל דאין הבדל בזה. וצריך להבין מ"ט דר"נ, והר"ן בחידושו הקשה על פרש"י דר"נ לית ליה דינא דבר מצרא אמאי אמר איהו גופיה לקמן לא צריך למיקנא מיניה [ולגירסתינו ל"ג ר"נ רק רבינא], והשיב שנצטרך לאוקים באחי ושותפי ע"ש.

ונראה דר"נ גמי מודה שיש דינא דב"מ לפירש"י, אלא שסובר דהגדר הוא של מצוה המוטלת על הלוקח לקיים ועשית הישר והטוב, ולא נוכל לכפות אותו לבטל מקחו, אלא לכפותו לקיים מצוה זו ככל כפיה על מ"ע (בכתובות פו, א) דמכין

סימן נ

נברי שנעשה שליח בשכר

בק"ת הגה"ח הענו והצנוע מוהר"ר בעל כף החיים זי"ע אשר עוד זכינו לראותו בגודל ענותנותו כשהוא מכבד כל בן תורה צעיר לימים ושם עצמו כאסקופה הנדרסת ולא חפץ להנות מכבודה של תורה

ב"ה, א' לפ' שמות תשמ"ח

בתורה אקדם פני החכם הדגול בנש"ק מעב"ת הרה"ג המפורסם ריש מתיבתא ומחבר נעלה מוה"ר יעקב חיים סופר שליט"א נכדו של

(ומשתכר במכירת גפרורים לסיגריות וכיו"ב) וגם מכיריו לא ידעו גדלותו האמיתי באשר משתקפת מבתרי ספריו המאירים זי"ע ועכ"א, עבור הספר למעב"ת הגאון הארוך בדורו בעל ערך השלחן וצ"ל "הזכרון", ובתוספת ספר לכ"ת אביו שי' לאוי"ט "תפארת יצחק" ששלח אליו. וראיתו הוגה בכחו הרב בתה"ק מחפש ומחטט בגנוזי האחרונים ויאשר חילו לאורייתא. ואנא זעירא אף על חולשתי התאזרתי לכבדו לכה"פ במשהו. ואי"ה עוד חזון למועד.

(א) פתח דבריו בתפארת יצחק בדין הפועל בשכר העולה לשליחות אף בנכרי לד' מרן המחנ"א זי"ע (הל' שלוחין סי' י"א), ובס' הזכרון להגר"י טייב זצ"ל הקשה מב"ק (נא, א) דבור של שני שותפין הכי משכח"ל, וביאר הרשב"א (שם ד"ה אין) דע"י שליחות לנכרי ליכא משום שאין שליחות לנכרי, וקשה דעכ"פ משכח"ל ע"י פועל להמחנ"א דאף בנכרי יש שליחות וכש"כ בישראל שהוא פועל. ולע"ד ל"ק דסברת המחנ"א הרי תליא בדברי ר"ג בפ"ק דמציעא (י, א) דא"ל ר"ג לרבא בתור תשובה שאני פועל דידו כיד בעה"ב, וא"כ לרבא דפריך לית לי' האי סברא, ולדידי' הקשה הש"ס דלא בעי לאוקים רק לר"ג, ודחוק. ובעיקר ג"ל, דהנה לכאורה יש להקשות על המחנ"א דבשליחות יד אמרי' בב"מ (מד, א) אמר לעבדו ולשלוחו מגין ת"ל על כל דבר פשע וכן הוא בקדושין (מב, ב), ולמה לן קרא לעבדו, כיון דהוא כפועל ועדיף מיני' עי' בב"מ פ' השואל (צו, א) דיד עבד כיד רבו עדיפא משליח יע"ש, ולהמחנ"א כמו שמקיים מצות מעקה ע"י פועלו הנכרי ה"נ צריך להתחייב על שליחות יד של עבדו בלי שום ילפותא. וצ"ל עפ"י הגמ' (ב"מ י, ב) דלדבר עבירה שאני דכיון דהעבד והפועל אי בעי עביד ואי

בעי לא עביד אף שמקבל שכר, אין כח ביד עובד כזה לחייב את המשלח בעבירה, ואף ששם יש שיטה שניה דתלוי בבר חיובא, נראה דגם נכרי הפועל עבור בעליו אסור לו להזיק, דבכלל גזל דבמצוות ב"נ נכלל גם דין המזיק, ולכן כיון שיש לנכרי וכל שכן לעבד דמחוייב במצוות כאשה, אסור להזיק ולחפור בור ברה"ר, שוב אין המעשה מתייחס לבעלים אלא לכורה הבור עצמו, וכן בשליחות לד"ע לא היה מתחייב הבעל, ואצטרך למילף מקרא, וכו"פ לכאורה. וצ"ע בקושיתו. ויש עמי עוד דרכים ולא אמריח.

(ב) בהמשך דברי כתר"ה שם (עמוד כ' ד"ה ואגב) מקשה על הגאון מהרש"ק שכ' דהמחנ"א לא אמר במקום מצוה. ותמה כ"ת דהלא גבי מעקה דיבר מרן המחנ"א. והניח בצ"ע. (ואין בידי כרגע המהרש"ק). ונראה לכאורה, דהמהרש"ק סובר כיון דבמצוות שבגופו בעינן דוקא גופו, כמו שכבר האריכו להבהיר קדמונים כמו תורי"ד ואחרונים ע' קצות (ר"ס קפ"ב) ועוד, א"כ בודאי אין הנחת תפלין של פועלו עולה לבעה"ב, והמחנ"א לא קאמר אלא גבי מצוה שלא תליא בגופו, דמעקה היא למניעת מכשול, כדכתיב בה מלבד העשה גם הל"ת לא תשים דמים בביתך, וע' בתוס' קדושין (לד, א ד"ה מעקה) שדגו על הל"ת דבמעקה, ובחי' הרמב"ן תי' דהעשה בא לחזק הלאו יע"ש וכן בשאר הראשונים, א"כ מצות המעקה היא לא בגדר מצוה שבגופו, אלא מצוה שעליו כמו לקדש אשה ושחיטת פסח וכיו"ב, דפרש"י הידוע בפסחים (ז, ב) פסח וקדשים מאי איכא למימר דהבעלים נצטוו. ובזה יסוד השליחות בקדושין (מא, ב) אריב"ק מגין ששלוחו של אדם כמותו שנא' ושחטו וגו', וברור הדבר